

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ansambl ijrochiligi elementlarini o'rgatish texnologiyasi

Madina Zokirovna Islimova
Buxoro davlat instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar bilan ansambl ijrochiligi elementlarini o'rgatishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari va metodlari tahlil qilingan. Ansambl musiqa qilishning bolalarning musiqiy, ijtimoiy, emotsional va kognitiv rivojlanishiga ta'siri ilmiy asoslangan. Yoshga mos ansambl turlari, ta'lim bosqichlari, pedagogik tamoyillar va amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi batafsil yoritilgan. Vokal, instrumental, xor-vokal va aralash ansamblarni shakllantirish, repertuar tanlash, mashqlar tizimi va konsert faoliyatini tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan. Shuningdek, ansambl ishida pedagogning roli, bolalar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish usullari va pedagogik monitoring masalalari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: ansambl ijrochiligi, maktabgacha ta'lim, vokal ansambl, instrumental ansambl, xor musiqa qilish, jamoaviy ijro, hamkorlik ko'nikmalari, konsert faoliyati, bolalar orkestr, musiqiy jamoa, ijtimoiy rivojlanish, ijodiy faoliyat

Technology for teaching elements of ensemble performance to preschool children

Madina Zakirovna Islimova
Bukhara State Institute

Abstract: This article analyzes modern pedagogical technologies and methods of teaching elements of ensemble performance with children in preschool educational institutions. The impact of ensemble music making on the musical, social, emotional and cognitive development of children is scientifically based. Age-appropriate ensemble types, stages of education, pedagogical principles and methods of organizing practical classes are described in detail. Practical recommendations are given on the formation of vocal, instrumental, choral-vocal and mixed ensembles, repertoire selection, rehearsal system and organization of concert activities. The role of the teacher in ensemble work, methods of developing cooperation between children and issues of pedagogical monitoring are also considered.

Keywords: ensemble performance, preschool education, vocal ensemble, instrumental ensemble, choral music making, collective performance, cooperation

skills, concert activities, children's orchestra, musical team, social development, creative activity

Ansambl ijrochiligi - bu ikki yoki undan ortiq ijrochilarning birgalikda musiqa ijro etish jarayoni bo'lib, u alohida individual ko'nikma va bilimlardan tashqari, hamkorlik, o'zaro tinglay bilish, jamoa bo'lib ishlash va umumiy badiiy maqsadga erishish qobiliyatlarini talab qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ansambl musiqa qilish nafaqat musiqiy ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki ijtimoiy, emotsional va shaxsiy o'sishning muhim vositasi hamdir.

Zamonaviy pedagogika ansambl faoliyatini kompleks rivojlantirish vositasi sifatida baholaydi. Birgalikda musiqa qilish jarayonida bolalar bir-birini tinglashni, o'z harakatlarini jamoa bilan muvofiqlashtirish, mas'uliyat olish va umumiy natijaga hissa qo'shishni o'rganadilar. Bu ko'nikmalar nafaqat musiqiy, balki hayotning barcha sohalarida zarur bo'lgan ijtimoiy kompetensiyalarning asosini tashkil etadi.

Bog'cha yoshida ansambl ijrochiligi elementi bilan tanishish bolalarning musiqiy rivojlanishida muhim bosqich bo'lib, keyinchalik professional musiqiy ta'lim olish uchun mustahkam poydevor yaratadi. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim muassasalarida ansambl ishi o'z xususiyatlariga ega - u o'yin shakli, qiziqarli mashg'ulotlar va bolalar imkoniyatlariga to'liq mos keladigan yondashuv orqali amalga oshirilishi kerak.

Ushbu maqolada ansambl ijrochiligi elementlarini bolalarga o'rgatishning ilmiy asoslangan, amaliy va samarali texnologiyalari, metodlari va pedagogik tamoyillari chuqur tahlil qilinadi.

Ansambl ijrochiligi va uning turlari

Ansambl tushunchasi va ta'rifi

Ansambl (fransuzcha "ensemble" - birlik, jamlik) - bu bir necha ijrochilarning birgalikda, uyg'un va muvofiqlashtirilib musiqa ijro etishi. Ansamblning asosiy xususiyati - har bir ishtirokchining o'z partiyasi yoki rolini bajarib, umumiy musiqiy to'qimaning bir qismi bo'lishi va yakuniy natija - birlashgan, uyg'un musiqiy badiiy asar yaratishda hissa qo'shishidir.

Ansamblida ishtirok etish uchun zarur bo'lgan asosiy qobiliyatlar: o'z partiyasini bilish va xatosiz ijro qilish, boshqa ijrochilarni eshitish va tinglash, umumiy temp va ritmni saqlash, dinamik (kuchli-zaif) muvozanatni ta'minlash, bir vaqtning o'zida o'z ovozi nazorat qilish va boshqalar bilan uyg'unlikda bo'lish, dirijorning (yoki rahbarning) ko'rsatmalariga rioya qilish, jamoaviy mas'uliyat hissi va intizomlilik.

Maktabgacha ta'limda ansambl turlari

Vokal ansambl - ikki yoki undan ortiq bolaning birgalikda kuylashi. Bog'chada eng oddiy shakli - duo (ikki bola), keyin trio (uch bola) va kichik vokal guruhlar (4-6 bola). Vokal ansamblida bolalar bir xil melodiyaning birga kuylashlari (unison) yoki

oddiy ikki-uch ovozli qo'shiqlarni ijro etishlari mumkin. "Karavoy", "Quyunchalar", "Do'stlar" kabi qo'shiqlar vokal ansambl uchun mos keladi.

Instrumental ansambl - bolalar turli musiqiy asboblarda (odatda zarbli va oddiy melodiya asboblarda) birgalikda chalishadi. Bog'chada baraban, metallofon, ksilofon, triangl, shatraq, qo'ng'iroq, marakas kabi oddiy asboblarda ishlatiladi. Instrumental ansamblida har bir bola o'z rolini bajaradi: ba'zilar ritm chalishadi (zarbli asboblarda), boshqalari oddiy melodiyaning ijro etishadi (metallofon, ksilofon).

Vokal-instrumental ansambl - qo'shiq kuylash va asboblarda chalish kombinatsiyasi. Bir guruh bolalar kuylaydi, ikkinchilari esa asboblarda hamrohlik qilishadi. Bu forma bolalarning turli qobiliyatlarini birlashtirishga imkon beradi va mashg'ulotni yanada rang-barang qiladi.

Xor ansambl - katta guruh bolalarning birgalikda kuylashi (15-20 va undan ortiq). Garchi xor ansamblning alohida shakli hisoblanmasa ham, u ansambl tamoyillariga asoslanadi: uyg'unlik, bir-birini tinglash, umumiy tovush hosil qilish. Bog'chaning katta va tayyorgarlik guruhlarida oddiy xor asarlari ijro etilishi mumkin.

Musiqiy-ritmik ansambl - bolalar birgalikda ritmik harakatlar, raqs elementlari yoki plastik improvizatsiya bilan shug'ullanadilar. Bu jismoniy harakat va musiqaning birikmasidir. Barcha bolalar bir vaqtda bir xil harakatlarni bajarishadi yoki turli guruhlar turli rollarni o'ynashadi (masalan, bir guruh "qushlar", ikkinchisi "daraxtlar", uchinchisi "shamol").

Yoshga mos ansambl shakllari

Kichik guruh (3-4 yosh): Bu yoshda hali haqiqiy ansambl faoliyati deyish qiyin, lekin uning elementlari kiritiladi. Bolalar bilan jamoaviy ritmik tapshiriqlar, hammaning birga shatraq chaqish, oddiy qo'shiqni birgalikda kuylash - bu ansambl ishining boshlang'ich bosqichlari. Asosiy maqsad - birgalikda nimadir qilish, boshqalarni tinglay bilish ko'nikmalarini shakllantirish.

O'rta guruh (4-5 yosh): Bu yoshda sodda duo va triolapni tashkil etish mumkin. Ikki bola birgalikda oddiy qo'shiq kuylashi yoki ikkita turli ritm asbobida (masalan, biri baraban, ikkinchisi triangl) bir vaqtda chalishi. Qisqa (4-8 takt) musiqiy parchalar tanlanadi. Bolalar ketma-ket navbat bilan yoki bir vaqtda ijro etishni o'rganadilar.

Katta guruh (5-6 yosh): Ansambl ishi yanada tizimli bo'ladi. 3-5 kishilik vokal yoki instrumental guruhlar tashkil etilishi mumkin. Oddiy ikki ovozli qo'shiqlar (bir guruh melodiya, ikkinchisi ostinato - takrorlanuvchi motiv), turli asboblarda kombinatsiyasi (melodiya va ritm guruhlari) qo'llaniladi. Mashg'ulotlar muntazam bo'ladi va bolalar o'z rollarini yaxshi bilib oladilar.

Tayyorgarlik guruhi (6-7 yosh): Bu yoshda to'liqroq ansambl faoliyati amalga oshiriladi. 6-10 boladan iborat guruhlar, oddiy ko'p ovozli qo'shiqlar, kichik bolalar orkestr (turli asboblarda bilan), vokal-xor ansamblari tashkil etilishi mumkin. Repertuar

murakkablashadi (16-24 takt), dinamik va tempo o'zgarishlari kiritiladi. Bolalar konsert dasturlarida ishtirok etadilar.

Ansambl ijrochiligi elementlarini o'rgatishning pedagogik asoslari

Asosiy pedagogik tamoyillar

Bosqichma-bosqich rivojlanish: Ansambl ko'nikmalarini o'rgatish sodda va asta-sekin murakkablashuvchi jarayon bo'lishi kerak. Birinchi bosqich - barcha bolalar bir xil ishni qilishadi (unison kuylash, bir xil ritm chalish). Ikkinchi bosqich - ikkita element paydo bo'ladi (melodiya va ostinato, qo'shiq va ritm hamrohligi). Uchinchi bosqich - uchta va undan ortiq element (ko'p ovozli qo'shiqlar, turli asboblarning guruhi).

O'yinli shakl: Bog'cha yoshida barcha ta'lim o'yin orqali amalga oshishi kerak. Ansambl mashg'ulotlari "musiqiy orkestr o'yini", "qushlar xori", "to'y dasturxon", "konsert sahnasi" kabi o'yin syujetlari bilan boyitiladi. Rollar, personajlar, qiziqarli topshiriqlar bolalarning motivatsiyasini oshiradi.

Ijodiy muhit: Ansambl - bu birgalikda yaratish jarayoni bo'lib, u ijobiy emotsional muhitda amalga oshishi kerak. Har bir bolaning hisssasi qadrlanadi, xatolar tabiiy jarayon sifatida qabul qilinadi va ularni to'g'rilash uchun qo'llab-quvvatlash beriladi. Muvaffaqiyatlar bayram qilinadi va umumiy yutuq sifatida e'tirof etiladi.

Individual yondashuv jamoa ichida: Har bir bolaning o'ziga xos qobiliyatlari, sur'ati va xususiyatlari bor. Pedagog ansamblida har bir bola o'z imkoniyatiga mos rol topishini ta'minlashi kerak. Kuchli bolalarga murakkabroq

q partiya, boshlanuvchilarga oddiyroq rol beriladi. Bu barcha bolalarni jarayonga jalb qilish va hech kimning ortda qolmasligi uchun muhim.

Muntazamlilik va davomiylilik: Ansambl ko'nikmalari faqat muntazam mashg'ulotlar orqali shakllanadi. Haftada 2-3 marta, har safar 15-25 daqiqa (yoshga qarab) mashg'ulotlar o'tkazilishi zarur. Uzoq tanaffuslar oldingi yutuqlarni yo'qotishga olib keladi.

Ansambl ishida zarur bo'lgan asosiy ko'nikmalar

Musiqiy eshitish va poliphonik idrok: Bolalar bir vaqtda ikki yoki undan ortiq musiqiy chiziqni (ovoz, asbob) eshitishni o'rganishlari kerak. Bu oddiy mashqlar bilan boshlanadi: pedagog bitta melodiya chaladi, bola ikkinchisini kuylaydi va ikkalasini ham eshitishga harakat qiladi. Keyinchalik bu ko'nikma murakkablashadi - bola o'z partiyasini ijro etib, boshqa bolalarning partiyasini ham eshitishi kerak.

Ritmik uyg'unlik: Ansamblida barcha ishtirokchilar bir xil temp va ritmda bo'lishi zarur. Bu uchun maxsus ritmik mashqlar qo'llaniladi: hammaning birga qo'l chalish, qadam bosish, oddiy ritmik naqshlarni takrorlash. Metronom yoki pedagog qo'l chalib umumiy tempni belgilaydi, bolalar esa uni barqaror saqlashni o'rganadilar.

Dinamik muvozanat: Ansamblida hech bir ovoz boshqalarini bostirib ketmasligi kerak (agar bu maxsus rejalashtirilmagan bo'lsa). Bolalar o'z ovoz kuchini

boshqarishni, kerak bo'lganda pastroq kuylash yoki chalishni o'rganadilar. "Forte" (kuchli) va "piano" (zaif) tushunchalari amaliy o'rgatiladi.

Hamkorlik va kommunikatsiya: Ansambl ishtirokchilari bir-biriga qarab, ko'z bilan aloqa o'rnatib, dirijor yoki rahbarni kuzatib turishlari kerak. Bu nafaqat texnik, balki ijtimoiy ko'nikma ham - bolalar birgalikda ishlash, bir-birini qo'llab-quvvatlash va umumiy maqsadni his qilishni o'rganadilar.

Intizomlilik va mas'uliyat: Ansamblda har bir ishtirokchi muhim va uning xatosi yoki ishtiroki yetishmasligi umumiy natijaga ta'sir qiladi. Bolalar o'z rolining ahamiyatini tushunishadi va mas'uliyat hissini rivojlantirishadi. Muntazam davom etish, mashqlarga tayyorgarlik, o'z partiyasini bilish - bu barcha ijtimoiy-shaxsiy ko'nikmalardir.

Ansambl ijrochiligi elementlarini o'rgatish metodikasi

Tayyorgarlik bosqichi

Ansambl ishiga to'g'ridan-to'g'ri kirishishdan oldin, bolalar individual mashg'ulotlarda zarur bazaviy ko'nikmalarni o'zlashtirishlari kerak:

Individual musiqiy tayyorgarlik: Har bir bola asosiy musiqiy ko'nikmalarga ega bo'lishi zarur - oddiy qo'shiqlarni to'g'ri kuylash, ritm hissiga ega bo'lish, asboblarni chalinishi bilan tanish bo'lish (agar instrumental ansambl rejalangan bo'lsa). Individual mashg'ulotlarda pedagog har bir bolaning darajasini aniqlaydi va ansambl uchun mosligini baholaydi.

Tinglay bilish mashqlari: Ansambl uchun eng muhim ko'nikma - boshqalarni tinglash. Maxsus mashqlar qo'llaniladi: pedagog ikki xil tovush chiqaradi, bola ularni farqlashi kerak; bir guruh qo'shiq kuylaydi, boshqa guruh tinglab, keyin ayting - nechta ovoz eshitildi, melodiya qanday bo'ldi. "Musiqiy kim-oshdi" o'yini: bolalar ko'zlari yumiq, pedagog yoki bola biror tovush chiqaradi, qolganlar nima ekanligini taxmin qilishadi.

Ritmik sinxronizatsiya mashqlari: Bolalar guruh bo'lib bir xil ritmni birga takrorlashadi. Oddiy mashq: pedagog qo'l chaladi, barcha bolalar bir vaqtda qo'l chaladilar. Murakkab mashq: pedagog ritmik naqsh chaladi (masalan, qisqa-qisqa-uzun), bolalar takrorlaydilar. "Oyna" o'yini: bir bola harakat qiladi, qolganlar xuddi oyna qaytarmasi kabi bir vaqtda takrorlaydilar.

Jamoaviy o'yinlar: Ansamblda ishlashga tayyorgarlik uchun bolalarga jamoaviy musiqiy o'yinlar o'rgatiladi. "Karavoy", "Terakmi-terakdimi", "Lopar-lopar" kabi doira o'yinlari bolalarda jamoaviy ishtirok etish, navbat kutish va umumiy qoidalarga rioya qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Ansambl tashkil etish bosqichi

Guruh tanlash: Pedagog ansambl uchun bolalarni tanlab olishda quyidagi mezonlarni hisobga oladi: musiqiy qobiliyatlar (eshitish, ritm, ovoz yoki asbobda chalish ko'nikmalari), motivatsiya va qiziqish (bola ansamblda ishtirok etishni

xohlashi kerak), ijtimoiy ko'nikmalar (boshqalar bilan muloqot qilish, hamkorlik qilish qobiliyati), yosh va rivojlanish darajasi (ansambl ishtirokchilari taxminan bir xil darajada bo'lishi maqsadga muvofiq).

Ansambl tarkibi odatda 3-6 boladan iborat bo'ladi (bog'cha yoshida). Katta guruhlar (8-10 bola) faqat katta va tayyorgarlik guruhlarida tashkil etilishi mumkin. Har bir bolaga aniqroq rol va partiya berilishi uchun kichik tarkib afzal.

Rollar va partiyalar taqsimlash: Pedagog har bir bola uchun uning qobiliyatiga mos rol topadi. Vokal ansamblda: asosiy melodiya (eng kuchli ovozga ega bolalar), ikkinchi ovoz yoki ostinato (barqaror ritm hissiga ega bolalar), solist partiyalari (yaqqol ijro qila oladigan bolalar). Instrumental ansamblda: melodiya asboblari - metallofon, ksilofon (musiqiy eshitishi yaxshi rivojlangan bolalar), ritm asboblari - baraban, doira, triangl (ritm hissiga ega bolalar), tovushli effektlar - shatraq, qo'ng'iroq, marakas (boshlanuvchilar yoki maxsus effekt uchun).

Birinchi tanishuv mashg'uloti: Ansambl tashkil etilganda, birinchi mashg'ulot muhim ahamiyatga ega. Pedagog bolalarga ansambl nima ekanligini tushuntiradi (oddiy, tushunarli til bilan, o'yin shaklida), jamoa nomi o'ylab topiladi ("Chanqidagi bulbullar", "Quyoshli ovozlari", "Do'stlar orkestr"), jamoaviy qoidalar belgilanadi (bir-birini tinglash, pedagog ko'rsatmasiga rioya qilish, hamma birga mashq qilish), birinchi sodda asar tanlab olinadi va uning ustida ish boshlanadi.

Repertuar ustida ishlash jarayoni

Repertuar tanlash mezonlari: Ansambl uchun asar tanlashda quyidagi omillar e'tiborga olinadi: yoshga moslik (matn va melodiya bolalar uchun tushunarli), texnik qulaylik (hamma bolalar ijro qilishi mumkin bo'lgan partiyalar), qiziqarlilik (quvnoq, rang-barang, bolalar uchun jozibali), qisqalik (birinchi asarlar 8-16 takt, keyinchalik 16-32 takt), aniq struktura (takrorlanuvchi qismlar, aniq ritm), pedagogik maqsadga yo'naltirilganlik (ma'lum ko'nikmalarni rivojlantiruvchi).

Bosqichma-bosqich o'rganish: Asar ustida ish bir necha bosqichda amalga oshadi:

1. Tanishuv bosqichi: Pedagog asarni to'liq ijro etadi yoki audio yozuvini tinglatadi. Bolalar bilan asar mazmuni, xarakteri, kayfiyati muhokama qilinadi. Asarning strukturasini tushuntiriladi (nechta qism, qayerlarda takrorlanish).

2. Qismlarni o'rganish: Asar qismlarga bo'linadi va har bir qism alohida o'rganiladi. Individual partiyalar ustida ish: har bir bola o'z partiyasini alohida mashq qiladi. Kichik guruhlar bilan ish: ikki-uchta bola birga partiyalarini birlashtirishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. Science and Education 3 (5), 1562-1569

2. КБ Холиков. Роль теоретичности и применения информационных систем в области теории, гармонии и полифонии музыки. *Scientific progress* 2 (3), 1044-1051
3. КБ Холиков. Образовательное учреждение высшего профессионального образования в музыкальной отрасли Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 946-951
4. КБ Холиков. Музыкальная идея и создание новых идей, его развитие. *Science and Education* 5 (6), 129-136
5. КБ Холиков. Неизбежность новой методологии музыкальной педагогике. *Science and Education* 4 (1), 529-535
6. КБ Холиков. Характеристика психологического анализа музыкальной формы, измерение ракурса музыкального мозга. *Science and Education* 4 (7), 214-222
7. КБ Холиков. Локально одномерные размеры, основа динамично развитого произведения музыки. *Science and Education* 3 (11), 1007-1014
8. КБ Холиков. Задачи хора для вырождающегося нагруженного управления косвенного, противоположного и параллельно-двигающегося голоса. *Scientific progress* 2 (3), 690-696
9. КБ Холиков. Прослушка классической музыки и воздействия аксонов к нервной системе психологического и образовательного процесса. *Science and Education* 4 (7), 142-153
10. КБ Холиков. Манера педагогической работы с детьми одарёнными возможностями. *Science and Education* 4 (7), 378-383
11. КБ Холиков. Магнитные свойства тяготение к человеку многоголосного произведения музыки. *Scientific progress* 2 (3), 728-733
12. КБ Холиков. Система грамматических форм полифонии, свойственных для классической многоголосной музыки. *Science and Education* 5 (11), 137-142
13. КБ Холиков. Искажения при синхронном направлении двух голосов в одновременной системе контрапункта и их решение. *Science and Education* 5 (11), 143-149
14. КБ Холиков. Три новые версии дефиниции формулировки мажора и минора. *Science and Education* 5 (11), 150-157
15. КБ Холиков. Психика музыкальной культуры и связь функции головного мозга в музыкальном искусстве. *Science and Education* 4 (7), 260-268
16. КБ Холиков. Перенос энергии основного голоса к другим голосам многоголосной музыки. *Science and Education* 3 (12), 607-612
17. КБ Холиков. Дифференцированное обучение студентов на занятиях гармонии и анализа музыкальных произведений. *Scientific progress* 2 (3), 1038-1043

18. КБ Холиков. Модели информационного влияния на музыку управления и противоборства. *Science and Education* 4 (7), 396-401
19. КБ Холиков. Характер музыки и результат смысловое содержание произведения. *Scientific progress* 2 (4), 563-569
20. КБ Холиков. Абстракция в представлении музыкально психологического нейровизуализации человека. *Science and Education* 4 (7), 252-259
21. КБ Холиков. Внимания музыканта и узкое место захвата подавление повторения, сходство многовоксельного паттерна. *Science and Education* 4 (7), 182-188
22. КБ Холиков. Защитный уровень мозга при загрузке тренировочных занятиях и музыкального моделирование реальных произведениях. *Science and Education* 4 (7), 269-276
23. КБ Холиков. Элементы музыкальной логики, фундамент музыкального построения. *Science and Education* 3 (1), 578-583
24. КБ Холиков. Основные концепции, проблемы и методы как теории и гармония в деятельности учителя музыкальной культуры в школе. *Science and Education* 3 (1), 663-670
25. КБ Холиков. Музыкальная модель, эффективный численный ритм и программный комплекс для концентрации вокального пения. *Science and Education* 3 (1), 546-552
26. КБ Холиков. Содержание урока музыки в общеобразовательном школе. *Scientific progress* 2 (3), 1052-1059
27. КБ Холиков. Музыка и психология человека. *Вестник интегративной психологии*, 440-443 2 (1), 440-443
28. КБ Холиков. Новые мышление инновационной деятельности по музыкальной культуры в вузах Узбекистана. *Science and Education* 4 (7), 121-129
29. КБ Холиков. Фокус внимания и влияние коры височной доли в разучивании музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 304-311
30. КБ Холиков. Особенность взаимосвязанности между преподавателем и учащимся ракурса музыки в различных образовательных учреждениях: детском саду, школе, вузе. *Science and Education* 4 (2), 1055-1062